Právní vznik československého státu.

Prof. dr. Stanislav Dnistrjanskyj.

Soudce, rozhodující o právním případě, musí především seznati ho s faktické stránky, musí probrati vše to, co se stalo i čeho jest zapotřebí pro právní analysu, konečně je nucen zrale uvažovati, v jakém poměru jest to, co se stalo, k tomu, co má býti obsahem jeho právního rozboru. Stejně i právník, který má dedukovati právnické závěry z politických událostí, je nucen ještě před utvořením juridické konstrukce podrobiti analysi celý běh událostí, složivších se na jistý politický fakt, musí však i vytknouti rozhodující momenty v rozvoji těch událostí, jež by sloužily jako trvalý právní základ.

Proto jedná-li se o otázce právního vzniku československého státu, musíme především prozkoumati historicko-politické momenty, které byly základem československého státu, při čemž musíme obrátiti pozornost na právní konstrukci toho právního útvaru, jímž je nový československý stát. Sem patří následující fakta:

1. Celý český národ neustále domáhal se svého dřívějšího státního práva, a proto všechna revoluční akce měla za sebou autoritu celého českého národa. »A nebyla to,« praví Masaryk, — »pouze literatura, umění a publicistika, které nás vychovávaly a připravily — národ jest organisovaný celek, a jeho organisaci provedly naše kulturní, národní instituce, Sokol a jiné spolky i sdružení a naše politické strany.« (Světová revoluce, str. 453.)

Vůle národa dala doma podnět k založení politického svazku, tak zv. Mafii, jenž udržoval velmi těsné styky s národní akcí v cizině. Orgánem zahraniční akce byla »Národní Rada«, která byla nesporně orgánem celého českého národa, jenž se domáhal jednomyslně zřízení samostatného státu, viděl ve svých politických vůdcích zástupce k dosažení vše-

obecného národního cíle. Z podnětu Národní Rady povstaly československé legie, v nichž se český národ bezprostředně zúčastnil válečných bojů za své osvobození.

K tomu podotýká M a s a r y k: »Revoluce se nezúčastnil náš národ jen legiemi a zahraniční Národní Radou, nýbrž se jí účastnil také doma: tomu jsou důkazem tresty civilistů na hrdle, žalářování, strkání do vojska a odsudky k smrti nejpřednějších politiků, konfiskace a věznění a všecky ty tresty, jimiž Vídeň národ pronásledovala. Doma byl týž odbojný duch jako venku. Revoluce venku byla možná, protože doma byl s ní souhlas od počátku a po celou dobu války. Souhlas, smím říci, všeobecný.« (Světová revoluce, str. 451.)

Konečně povstal dne 13. července r. 1918 ve vlasti z představitelů politických stran tak zv. »Národní výbor«, jenž stal se později zárodkem k utvoření vlády na území československého národa. A tento Národní Výbor požíval autority všeho českého lidu, a již samé složení tohoto výboru poukazovalo k tomu, že združiv všecky národní strany, představoval již v samém prvopočátku vůli celého českého národa. Týká se to stejně i Národního Shromáždění ze dne 13. listopadu r. 1918.

2. Národní Rada byla revoluční v l á d o u československého národa v cizině. Ve Francii trvala již od r. 1916; později utvořila se i v jiných dohodových státech. Ve Francii vydobyla si uznání ve vedoucích politických kruzích, a od chvíle, kdy začala organisovati legie, stala se orgánem, se kterým francouzská vláda počítala jako s orgánem, representujícím národ český. Úmluvy, uzavřené mezi Národní Radou a francouzskou vládou, měly zřejmou formu smlouvy; dne 7. února 1918 ustanoveno dekretem francouzské vlády, že čsl. armáda v cizině je p o l i t i c k o u armádou, která bude bojovati za samostatnost svého národního státu, jakož i to, že část její má zůstati až do mírové konference k podpoře politických požadavků československého národa. Podobnou smlouvu uzavřela Národní Rada s Italií dne 21. dubna r. 1918. Ve Francii dne 23. června r. 1918 stalo se skutkem slavnostní odevzdání praporu československé armádě, při čemž zvláštní notou uznává ministr dr. Pichon právo českého národa na samostatnost a Národní Radu za počátek

československé národní vlády. Později prohlašuje anglická vláda československý národ výslovně jakožto d o h o d o v ý v o j e n s k ý n á r o d, vedoucí válku na roveň s jinými dohodovými státy proti ústředním státům a uznává Národní Radu představitelkou budoucí československé vlády. Po té následují přiznání diplomatických práv Národní Radě. Tato prohlášení opakují se později ve Francii a v Italii. Totéž vidíme i v projevu presidenta Spojených států Wilsona ze dne 2. září r. 1918. Dne 26. září r. 1918 tvoří se z podnětu Národní Rady prozatímní vláda příštího československého státu v Paříži, s profesorem Masarykem v čele. Dva dny později, v den sv. Václava, zavazuje se francouzská vláda podporovati požadavky československého samostatného státu a k tomuto projevu připojuje se Anglie i Italie.

V rakouském parlamentě dne 2. října r. 1918 pokládá poslanec Staněk zřejmě Pařížskou Národní Radu za nejvyšší orgán českého národa.

Dne 15. října r. 1918 prohlašuje se Národní Rada ve Francii za zatímní vládu československého státu, a francouzská vláda to uznává. Dne 18. října r. 1918 předkládá Národní Rada Wilsonovi prohlášení, že tímto dnem vzniká samostatný a neodvislý československý stát. Na tomto základě odpovídá Wilson k nabídce o příměří s Rakouskem ve své slavné deklaraci z 18. října r. 1918 (tak zvané Washingtonské deklaraci), domáhaje se mezi jiným i úplné neodvislosti československého státu. Tato deklarace rozhoduje o osudu právního trvání Rakousko-Uherska, jež přestalo existovati. Zároveň s tím vyhlašují dne 28. října zástupci československého národa v Praze utvoření československého státu. Zákon ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu čs. ustanovuje:

»Samostatný stát čsl. vstoupil v život. Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem čsl. národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Čl. 1. Státní formu čsl. státu určí Národní shromáždění ve srozumění s čsl. Národní radou v Paříži. Orgánem jedno-

myslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

Čl. 2. Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Čl. 3. Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají podle dosavadních platných zákonů a nařízení . . .«

Podepsáni: dr. Al. Rašín, dr. Fr. Soukup, Ant. Švehla, Jiří Stříbrný, dr. Vavro Šrobár, členové Národního výboru. K tomu připojuje nařízení Národního výboru čsl. ze dne 29. října 1918:

§ 1. Dosavadní militarisace a vojenský dozor závodů se zrušují.

§ 2. Současně povolává Národní výbor veškeré závody, jež dosud byly podřízeny zákonu o válečných úkonech ze dne 26. prosince 1912 č. 236 ř. z., do služeb čsl. státu . . .«

Konečně dne 13. listopadu rozšířen Národní výbor na tak zv. Národní shromáždění a prohlášena konstituce ČSR. Teprve v tomto okamžiku stanoví se právní forma čsl. státu, r e p u b l i k a.

3. Jak bylo již řečeno, hlavní revoluční akty odbyly se v cizině; avšak nutno podotknouti, že čím více dozrávala akce k úspěšnému konci, a přibližovala se chvíle prohlášení samostatného československého státu, tím většího významu nabývalo skutečné postavení českého národa ve vlastním (národním) území. Státy v minulosti povstávaly vždy (jak ještě uvidíme) přímo na vlastním území; proto i při vzniku československého státu musilo míti území velice důležitou úlohu. Nutno současně obrátiti pozornost k tomu, že jenom Češi a Slováci zúčastnili se činně revoluce a v aktech ze dne 28. října až k vyhlášení konstituce ČSR. nezúčastnili se jí Němci ani jiní národové, náležející k československému státu. Uvedené akty mají zřejmě národní ráz českého a slovenského národa; dávají čistě národní ráz novému státu při jeho vzniku. Nutno tedy otázku o významu území pro právní konstrukci československého státu prozkoumati především ze stanoviska n á r o d n í h o území českého a slovenského národa.

K porozumění, zda a jak dalece národní území může býti základem vznikajícího státu, musíme věnovati pozornost nejdůležitějšímu historickému faktu ze světové války, totiž právu národů na sebeurčení. Wilson prohlásil dne 8. ledna 1918 toto právo jako hlavní důsledek mezinárodního úsilí, a tak poskytl českému národu (jak to ještě uvidíme) právo na prohlášení neodvislosti na svém národním území. Pravda, že toto prohlášení nevyřešuje ještě otázky, jaké hranice má míti československý stát, než dějiny po 28. říjnu r. 1918 poučují nás o tom, že dokonce ještě po mírové smlouvě vynořily se některé pohraniční otázky, které byly rozřešeny teprve později. Avšak zdůrazňujeme fakt, že československý stát počal existovati již dávno před konečným ustanovením hranic.

Po seznání všech těchto faktů, majících vliv na vznik československého státu, musíme dále zkoumati, kdy československý stát stal se právně dokázaným faktem, s autoritou právní síly, totiž, kdy politická revoluce dovršena byla právním zřízením státu.

Kladouce tuto otázku, dotýkáme se nového vědeckého problému, jak z revoluce, to jest z čistě politické akce nebo z politických událostí, může vzniknouti právně autorisovaný fakt: vznik nového státu. Ještě v 19. stol. tvořily se nové státy civilisovaného světa, buď spojením malých, státních jednotek v jeden státní útvar (na př. německá říše, Italie), nebo jako následek války uzavřením míru (balkánské státy). Pravda, že ve všech těchto případech válka předcházela vzniku nových států a někde (na př. v Italii) hrála revoluce význačnou úlohu; avšak nemožno v žádném z uvedených případů nalézti úplnou analogii naší otázky o právním vzniku československého státu. Tak na př. co se týče německé říše nelze pochybovati, že její právní vznik datuje se od schválení konstituce, protože jednotlivé státy existovaly již před svým právním sjednocením, a toto spojení mohlo právně nastoupiti s jejich souhlasem. S druhé strany balkánské státy čerpají svůj právní vznik z mírové smlouvy, neboť teprve tímto momentem bylo jasno, které národní jednotky mohou započíti svůj samostatný život státní na území bývalého Turecka.

Vše to bylo jiné v československé revoluci během světové války. Československý stát povstal jako bezprostřední důsledek revoluce, která se dála za hranicemi země; zástupci československého národa utvořili již svou vládu v cizině, uznanou představiteli dohodových států, ale teprve později prohlásili domácí národní představitelé ve vlasti vládu československého národa, a to teprve tehdy, když dřívější, totiž rakousko-uherský stát, přestal existovati. Revoluce se ukončila a bylo zapotřebí jenom vhodného právního aktu, který by byl podkladem pro vznik československého státu. Proto vzniká otázka, který to byl akt, jenž rozhodl o právním vzniku tohoto státu.

Tuto otázku rozřešil sám československý národ, prohlásiv den 28. října všenárodním svátkem, avšak to nevylučuje možnosti, že s právní stránky nutno jiný den považovati za den vzniku československého státu.

Vědecky jest tato otázka sporná. Není i divu. Viděli jsme, že dokonce ani v dějinách 19. stol. není žádné analogie. Literatura o vztahu revoluce k otázce státu i práva jest více politická, nežli juridické; opírá se o bádání revolučních událostí, počínaje francouzskou revolucí až k světové válce, než neměla příležitosti prozkoumati, jak se patří, otázku o právním vzniku nového státu v takové formě, která by odpovídala naší otázce o vzniku československého státu. Proto zde můžeme míti na zřeteli jenom vědecké názory, projevené již po utvoření československého státu. Při tom nutno zdůrazniti, že sama otázka jest tak nová a tak spojená s proudícím žitím nové doby i politickými snahami přítomnosti, že vědecká bádání nemohla dosud dospěti k trvalým i všeobecně uznaným výsledkům.

Postup j u r i d i c k é myšlenky nejde obyčejně s postupem p o l i t i c k é skutečnosti, a proto možno pozorovati, že ještě mnoho zůstalo z dávné ideologie, spojené s dávným státním právem, jakož i že ve vědě státního práva nevzdali jsme se ještě teorií, majících za základ zastaralé názory o účelu práva i státu, teorií, nesouvisejících s právním úsilím nové doby, se skutečným stanoviskem nového státu. Zvláště nemohu souhlasiti s tak zvanou n o r m a t i v n í t e o r i í, jež odvozuje veškeré právo z pojmu normy právní

a učí, že každé právo je právo státní a že mimo stát není práva. Tato teorie nezná ani »lidí« ani pojmu »společnosti«, jenom normu státní s větou: Roma locuta — causa finita. (Srv. moje dílo: »Zur Grundlegung des modernen Privatrechts« v Iherings Jahrb. 79, str. 47 sl.) Vše, co nepochází ze státního pramene, co není normou právní, nemůže míti uznání u normativní teorie. Proto též revoluce nemůže míti pro právo žádného významu, ježto jest proti právu. Neboť z toho, co je proti právu, nemůže vzniknouti žádné právo: z toho se odvozuje, že též akt z 28. října 1918 není právní, nýbrž politický.

A musím říci: normativní teorie není nová; začíná v druhé polovici 19. stol. a pojí se k jménu slavného německého právníka Bindinga (srv. »Die Normen und ihre Übertretung). Prodělala různé metamorfosy až k začátkům 20. stol. dal jí Kelsen nový tvar s novou vědeckou argumentací. Tuto argumentaci nečerpal však Kelsen ani z vymožeností sociálního neb ekonomického života, ani z historického rozvoje práva, nýbrž pouze z transcendentální filosofie Kantovy; při tom však se provinil proti autoritě tohoto velkého filosofa tím, že Kant řadil právo do oboru »praktického« rozumu na základě principu lidské vůle, kdežto Kelsen budoval svou celou teorii na pojmu »čistého« rozumu, to jest na principech samého aprioristického myšlení.

Že jest však tato teorie nesprávná, dokazují mi právě závěry prof. Weyra o právním vzniku čsl. státu na základě teorie Kelsenovy.

Ve druhém vydání »Soustavy čsl. práva státního« prof. Weyr považuje otázku o právním vzniku čsl. státu za »zásadně chybně položenou« a sám fakt je mu »juristicky ničím, holým revolučním faktem bez veškeré právní relevance«. Podle jeho názoru zákon z 28. října 1918 jest jenom »ohniskem« příštích právních norem. Proč, autor neudává, nýbrž odvolává se vůbec na teorii normativní. Netáže se, jaké právní základy má toto »ohnisko«, odkud pochází, jakož odkud může míti tu »ústavorodnou moc«, o které pojednává.

Žel, toto »ohnisko« je skutečně »lucus a non lucendo«; představme si: mimoprávní ohnisko z bezprávní

revoluce mělo býti základem právního řádu nového státu! Tof velmi subtilné, ale skutečně contradictio in adjecto. Z mimoprávního ohniska nemůže snad přece vzniknouti právo!

Řekněme proto otevřeně pravdu. Jest to zcela bezvýznamnou věcí, předválečným teoretickým dogmatismem, opírajícím se o identitu právního řádu se státem i o bezohlednou právní sílu normy právní odvozovati právní akt vzniku nového státu z revoluce. Normativní teorie Kelsenova a Weyrova je přímou negací právního vzniku československého státu. Dějiny skutečného trvání nového státu — tof nejlepší důkaz pochybenosti normativní teorie.

Z jiných spisovatelů o naší otázce poukáži na tomto místě na dílo Lad. Raška: »Vznik a uznání čsl. státu« (1926) i na článek prof. Spiegla v »Bohemii« ze dne 11. listopadu 1926.

Oba spisovatelé považují den 28. října za den právního vzniku československého státu. Zejména praví Spiegel: »Uznávací akty (uznání »Zatímní vlády« za vládu de facto) byly s hlediska mezinárodního práva bez významu. Vláda de facto neměla čím vládnouti, de facto byly české země pod rakouským panstvím... Prohlášení nezávislosti bylo, právně vzato, kusem papíru, pokud se nic nezměnilo na skutečném stavu týlu. A tak byl nakonec přece 28. říjen rozhodujícím dnem, neboť tohoto dne vznikla československá státní moc a bez státní moci nelze si státu mysliti... Stát nemůže nikdy vzniknouti v cizině. Vznik státu jest vždy něco skutečného, musí to býti státní moc, která se činně osvědčuje na státním území a tedy vzniká stát vždy na svém místě...« (Srv. Fr. Schwarz, »Vítězný 28. říjen«, Fronta 1928 str. 271.)

Konečně cituje Hlavička (K otázce doby vzniku suverenity ČSR. v jednotlivých dnešních jejích částech, Právník sv. 61) rozhodnutí nejvyššího soudu správního ze dne 24. března 1921 č. 3336, že státní moc ČSR. vznikla, pokud jde o bývalé království české, markrabství moravské a vévodství slezské v jejich historických hranicích, rozpadnutím bývalé monarchie rakousko-uherské, tedy fakticky již státním převratem ze dne 28. října 1918, pokud však jde o Slo-

vensko, území do té doby cizímu státu náležívší, teprve postupem faktické okupace jednotlivých žup.« Toto rozhodnutí ukazuje nám, že při uvažování o právním vzniku čsl. státu je nutno prozkoumati ještě velmi důležitou otázku o právním postavení území při označování vzniku moderního státu.

Tím končím svůj krátký literární přehled a přistupuji k vylíčení svého vlastního názoru. Odmítaje normativní teorii, používám stejné metody a podobných vědeckých argumentů, které mně umožnily vylíčiti podstatu moderního práva a státu v mých »Základech moderního práva soukromého« (1928).

Považuji otázku p r á v n í h o vzniku čsl. státu za základní východisko čsl. státního práva. Bez právního vzniku státu nemůže býti moderního státního práva.

Právo — ne norma, nýbrž p o ř á d e k, ř á d, kterým se řídí společnost v jednotlivých vztazích mezi lidmi. Společnost jest tím živlem, který tvoří právo; právo tvořilo se původně a tvoří se ve dnešní době v sociálních svazích, od manželství a rodiny až do státu a národa. Tvořilo se a tvoří na základě o r g a n i s a c e sociálního svazu, opírá se o jeho autoritu a vytváří poměr n a d ř í z e n o s t i a p o d ř í z e n o s t i.

Obzvláště stát není možný bez státní vlády: společnost podrobuje se sama této vládě, která z ní vznikla, kterou se ustavuje právě k ochraně nejdůležitějších úkolů společnosti samé. H e g e l nazývá tuto společnost se zřetelem na stát »občanskou společností«. V nové době úloha této »občanské společnosti« přináleží národu. »Volonté générale« národa je základem moderního státního řádu. K vykonávání této vůle povolána jest v moderním státě vláda. I dokud existuje na politickém území státu vláda státní, trvá tento stát. Avšak když následkem revoluce vláda dosavadního státu přestane trvati, tedy na její místo povolá vůle národa na svém národním území novou národní vládu, i nelze pochybovati, že tato vláda je p r á v n í vládou a že nastupuje na místo staré, která přestala již existovati. Nová — národní — vláda vyhlašuje na svém území nový řád, to jest nové právo, nový stát. V tomto také spočívá vznik nového moderního státu.

Že tak musí býti, potvrzuje vývoj státní idey v dějinách kultury.

Kdo jest si vědom, že právo jest historickým procesem a stát výtvorem dějin, jakož i toho, že oba pojmy nacházejí se v bezprostřední souvislosti s tím, co nazýváme »kulturou« — ten nemůže pochybovati, že právo i stát možno chápati jen cestou ustavičného historického rozvoje a za přispění těch vymožeností, které během dějin stále obohacují kulturu lidstva. Nechť filosofové nové doby hledají vyřešení co nejjemnějších problémů v aprioristických neb metafysických úvahách, sféra lidského soužití musí přece jen spočívati na skutečných základech toho, co vykazuje společenský život lidstva, obzvláště na tom, jak společnost, především ve státě, uskutečňuje pořádání lidského života. Tyto základy poskytují nám jen dějiny jako »magistra omnis vitae«, a sice dějiny rozvoje i vůdčích idei právního života.

Ne vždy tvořily se státy stejně. Orientální státy starověku povstávaly z kmenů. V čele kmenu stál vůdce, sbíral vojsko a vedl výbojnou válku. Pokořiv sousední kmeny, byl nucen dbáti o pořádek uvnitř a bezpečnost zevní. Kmeny žijící vedle sebe pomísily se mezi sebou na společném území a podřídily se vládě hlavního vůdce. Orientální národové věřily, že tato vláda pochází od božství; vůdce stal se králem a zástupcem božství na zemi. Cesta k založení orientálního státu vedla zabráním většího území k ustanovení teokratického despotismu vrchního vůdce.

Jiný byl však ráz řeckého a římského státu. Byl to tak zvaný m ě s t o - s t á t, který měl svůj původ z města. Obyvatelstvo hledalo zevnější ochrany proti nepřátelům v městě; zde zorganisovalo také vnitřní pořádek svého spolužití. Město stalo se střediskem právního života, střediskem státu. Se založením města vznikl i stát zároveň s utvořením městské organisace. Kdo stál v čele státu, bylo vedlejší; hlavní bylo to, že právní počátek státu vyšel z města a že právě v městě utvořila se první státní vláda.

Ani při vzniku římského a řeckého státu neměla »společnost« jako taková toho významu a vůbec v celých dějinách starého Řecka a Říma neobjevoval se tento pojem nikde tak, jako v pojetí nynější doby.

Středověk nachází se ve znamení starogermánské konstrukce státu. Státní idea pozbyla svého klasického významu a kmenové tradice dobyly si rozhodujícího vlivu na vznik státu; k nim připojily se značnou mírou válečné úspěchy stěhování národů. Vítězové zůstali na novém, dobytém území, rozdělili si mezi sebe půdu a ustanovili vládu, která spojovala v sobě starogermánský společenstevní princip s principem vojensky zorganisovaného a na vlastnictví půdy závislého řádu právního. Vše bylo závislé na půdě, totiž na území.

Na místo městského státu klasického světa vzniklo spojení feudálných a jiných organisací, avšak samotní králové neměli rozhodujícího vlivu na vzniku nových států. Císařská říše Karla Velikého byla spojením různých států, ne novým státem. Vznik státu neměl původ v městech, nýbrž ve spojení území a poddaných. Teprve v Italii začínají města hráti důležitou úlohu v právu a z několika italských měst vznikly nové státy; později vidíme totéž v Německu, kde střediska obchodního a průmyslového ruchu stala se středisky nových států.

Město a vláda, založené na obchodních a průmyslových zájmech obyvatelstva, byly východiskem při vzniku městských států. Začátek kijevského státu ukazuje v podstatě na kmenové prvky, avšak ne bez vlivu zůstaly též elementy městské, neboť Kijev měl tehdy velmi rozvětvený obchod.

Konec středověku vyznačuje se absolutistickým hnutím; absolutismus vidíme také na počátku nového věku. Celá koncepce státu vrcholí ve dvou principech: teritorialitě a absolutní vládě monarchy. Avšak nový absolutistický systém nezůstává bez výjimek.

Stát Bohdana Chmelnyckého vznikl z vojenské organisace národa ukrajinského. Zde vidíme již »n á r o d« jako bezprostředního činitele při vzniku státu. Nové státy severní Ameriky vznikají bez války a bez vojenské organisace, jenom na základě svobodné smlouvy příštích občanů.

Zatím tvoří moderní věda pojem »s p o l e č n o s t i«, a sice anglická moral philosophy 18. stol. (s S h a f t e s b u r y m v čele) sociologický, R o u s s e a u politický a H e r d e r kulturní pojem společnosti. Konečně francouzská revo-

luce na místo suverenity státu klade svrchovanost národa, místo vlády absolutní »volonté générale«, vůli všech občanů.

Tyto principy ujímají se pak znenáhla v celém civilisovaném světě. Odtud má »společnost« bezprostřední vliv na osudy státu; společnost jeví se nyní jako souhrn všech občanů státních a jako taková má právo na volonté générale ve státě. Toť hlavní výsledek francouzské revoluce. Společnost má samostatné postavení ve státě, a právě na »všeobecné vůli« této společnosti zakládá se vůle státní a tím stát samotný. Podotýkám, že ve smyslu idey francouzské revoluce společnost-národ jest souborem všech občanů.

Avšak dějiny vyzdvihly po francouzské revoluci jiný pojem národa, a sice ve smyslu moderní n á r o d n o s t n í i d e y. Tento k u l t u r n í pojem národa (natio), bez ohledu na státní hranice, existoval sice již před francouzskou revolucí, ale tehdy nezískal si v politickém světě všeobecného uznání; to se stalo teprve později. F i c h t e, M a z i n i a jiní byli průkopníky národnostní idey. Tato idea, sankcionovaná sjednocením německých států, sjednocením Italie, balkánskými válkami atd., a stala se podnětem k světové válce. Když ve světové válce W i l s o n vyhlásil právo o sebeurčení národů, obzvláště právo na svůj vlastní stát, národnostní idea obdržela politickou sankci. Uvážíme-li ještě, že ve světové válce národové vybojovaly si ideu sebeurčení, vidíme, že stala se od té doby ideou p r á v n í, na níž mělo by spočívati právo budoucnosti. Tedy i vznik nového státu měl by vycházeti z národa v tom smyslu, ve kterém vystupuje během 19. stol. (jako »n á r o d n o s t — n a t i o«).

Dnes může vzniknouti nový stát jen z vůle národa — a když na národním území utvoří se národní vláda na místo dřívější, vzniká nový stát.

Teritoriální princip nemůže míti nyní toho významu jako dříve, avšak bez území nemůže i v dnešní době existovati stát, a vláda, utvořená za hranicemi národního území, nemůže býti vládou t r v a j í c í h o, nýbrž p ř í š t í h o státu. Z principu svrchovanosti národa následuje, že nový stát může vzniknouti výhradně jen na národním území. Když však povstala národní vláda na národním území, tedy nový stát již trvá, ačkoliv jeho hranice nejsou definitivně stano-

veny. Tyto hranice budují se již na novém státním právu, a definitivně se určují mírovou smlouvou neb jinými mezinárodními ujednáními.

Jiná teritoriální omezení nemají významu. Proto čsl. stát vznikl již před mírovou smlouvou prohlášením národní vlády na národním území. Právní vznik čsl. státu datuje se ode dne 28. října 1918. V zákoně ze dne 28. října 1918 zapomělo se však na vojenskou organisaci; tento nedostatek napraven teprve nařízením Národního výboru ze dne 29. října 1918. Proto možno říci, že právní vznik čsl. státu má dvoudenní datum: 28. a 29. října.

Washingtonská deklarace konala se v cizině a proto ji nemůžeme pokládati za právní začátek nového čsl. státu. Později schválená konstituce ČSR. je již dílem nového státu.

Tento vznik čsl. státu je vznikem p r á v n í m, neboť jest výtvorem dějin právních uznávaného sociálního svazu: totiž n á r o d a. Jen všeobecná vůle národa může býti právním základem toho, co představuje sám o sobě moderní stát.

Zastavení řízení před nejvyšším správním soudem.

(Příspěvek k výkladu § 44 zák. o spr. soudě.)

Dr. O t a k a r K l e i n.

I. Řízení před nejvyšším správním soudem (dále citován: n. s. s.) jest zastaviti, jestliže:

A. stěžovatel svoji stížnost odvolá nebo

B. jsou dány podmínky § 44 zák. o spr. soudě.

A d A: Stěžovatel jest oprávněn svoji stížnost k n. s. s. podanou odvolati během celého řízení a to i po skončení přelíčení, dokud se senát neusnesl na nálezu. Právo to přísluší stěžovateli ať bylo o jeho stížnosti konáno veřejné ústní přelíčení (plen. usn. Boh. CXCVI A) nebo se ho stěžovatel podle § 28 zák. o spr. s. byl vzdal;[1]) jakmile však již bylo o stížnosti rozhodnuto, nelze na odvolání stížnosti ří-

[1]) Flieder, Nejvyšší správní soud, Praha 1928, str. 18.